

NZEI TE RIU ROA

He rautaki āhukahuka ki te tauhokohoko

Ki roto i tō hui utu-a-uniana mō ngā mema Kaiako me ngā hui māngai mahi i 2024 i kī mai koutou ko te whakamana, te whakautea, me te tautoko te mea nui me te kī hoki ko ngā wāhi e hiahia ki te whakarerekē kia tutuki pai ko te umanga mātauranga, ngā raupapa Kaiako, mana taurite, me te whakamanahia Te Tiriti.

I runga i ngā urupare, i whakaritea he pou tarawaho mō ngā kerēme mōhou hei whai whakaaro. Mā ō koutou roopu āhukahuka e arotakengia a koutou urupare, a, ka whakaahu he kerēme whakamutunga mā koutou kia moata te pōti i te wahanga tuarua o 2025.

Ko te timatanga mō te whakawhanake tēnei pou tarawaho kia tiro atu ki **Ngā Pou – ngā uara e whakahaere ana a tatou mahi** a me tiro atu hoki ki ngā kerēme kua whakawhanaketia, a kua whaimōhio i Ngā Pou.

Ko te whaingā whānui ko te whakamanahia i tō tatou rangatiratanga hei tutuki i nga whakataunga e whakaaroaro Ngā Pou katoa.

I whakaae ana ngā mema puta noa i te motu ko te mea nui rawa atu, ko te kaha tautoko i ngā mātua, kia wini a tatou kerēme. Ko ngā kerēme e tino awhina i ngā tamariki me ngā Kaiako ka tino ngāwari tatou ki te whakarite tautoko mai i ngā whānau.

Kei te mōhio kē tatou kaore o tātou whaingā katoa e tutuki mā te kirimana whiriwhiringa tauhokohoko – etēhi o ngā take mā te kaupapahere o te Kawanatanga, ngā pūtea e whakatau ana kei waho o tērā whakaminenga rānei. Engari, i ngā wā o mua ko ngā kirimana whiriwhiringa tauhokohoko, i tū he atamira whakahirahiria mā tātou hei pūkōrero ki te whakapai ake a tātou kirimana, me ērā atu huarahi hei tautoko pērā ki ngā whakakī ngā nama Kaiako.

Kerēme tuhinga hukihuki Aroro

Uaratanga

Pou Arataki: *Kaitiakitanga*

He taonga ngā tamariki katoa.

Ko te mahi o te kaiako hei whāngai me te whakaahu e rātou, kia kaingākau rātou kia whakamanea me te pupuri tangata tino rongonui ki roto i nga akomanga.

Hei tutuki pai ka whakarite kerēme kia: Kimihia ngā pikinga o a tātou utu kia pupuri tōnu te wariu o naiane.

- Whakaritea ngā kaiako kura tuatahi kia ōrite te uara ki ngā kaiako kura tuarua me te mana taurite ki runga i te tauine waiwai me ngā wae wāriu.

Tāpiri atu ki te tukanga tauhokohoko ko ō pou tangata Mana Taurite e haere tonu ana i a rātou mahi mō te mana taurite hei kōrero mō te tōrite takatāpui-waiwai.

Whakaute

Pou Arataki: *Whakamana*

Kei te hiahia tātou he pūnaha mātauranga e whakarawe ana ngā āheitanga tino pai rawa atu mō ngā ākonga kia tutuki pai a rātou pito mata, whakamanahia Te Tiriti me te whakamaranga te ngaiotanga o te kaiako.

Ka whakaaranga he kerēme hei:

- Whakararau te hononga takohanga o te Tahuhu o te Mātauranga, a, mā te umanga e whakamanahia Te Tiriti kei roto i tō tātou kirimana.
- Whakapai ake: Āhukahuka me te tautoko mo te reo me ngā tikanga Māori mā te pikinga o ngā utu tāpui mō te ahurea hautū e wātea ana me te wāriu o te utu tāpui mō te whakaako rumaki Māori.
- Whakarite katoa kē nga kaiako kia āhei rātou te pūtea mō te whanaketanga ngaio hei ako tonu i te reo Māori.
- Whakarite katoa kē ngā kaiako kei roto i ngā kura kua huri kē ki ngā kura hourua, me te manaaki a rātou mōtika, me te mea hoki kia manaaki a rātou ratonga i te wā ka hoki atu rātou ki te kura hourua, he kura tāuke rānei.

Tāpiri atu ki te tukanga tauhokohoko ko au kaihautū a-motu e whawhai tonu ki Toitu Te Tiriti me te tautoko tonu mō te reo kaha o te kaiako ki roto i ngā whakataunga o te marautanga me ngā pūtoi ako.

Tautoko

Pou Arataki: *Wairuatanga me Manaakitanga*

Ko tā mātou wawata ka āheitia katoa ngā ākonga me ngā Kaiako ki ngā rauemi me ngā tautoko e hiahia ana e rātou ki te whakaahu ki o rātou tino pito mata.

Hei awahina tēnei ka whakaaranga kerēme hei: Whakapiki ngā nama o ngā Kairuruku Umanga Mātauranga kia whai tomonga ki tētahi Kairuruku Umanga Mātauranga.

- Whakamōhio me te whakamahi atu i ngā whakaratonga kaimahi mō ngā kura katoa kia whakapiki te nama o ngā kaiawhina (e taunakitia te ripoata Pūaotanga (whārangi 60 [NZEI Te Riu Roa – Pūaotanga Ripoata 2021](#))).
- Whakaratonga he pūtea mō ngā Kaiako o ngā Tamariki kua whai matea ako, kia whiwhi whanaketanga ngaio aua Kaiako, kia whiwhi hoki kaiārahi me he kupu tohutohu hoki kia whiwhi wā wātea hei mahi ki ngā kaiāwhina ki te whānau hoki.
- Whakarite he whanaketanga ngaio tika, ko te tautoko me he wā hei whakarato ngā Kaiako katoa mehemea ka panoni te marautanga me te aromatawai rānei.
- Ka haeretia me te whakanuitia te pūtea hei tautoko i te tautoko tomua, kupu tohutohu me te kaiārahi ina ka hiahia ki te kōrero mo te pehanga -ngākau me te pehanga a-hinengaro o ngā Kaiako.
- Whakahoutia ngā whakaratoa kei roto i te kirimana kia awahina ngā utu e tūhono ana ki tēnei mahi – tae rā anō ki ngā mea hei whakapai haere ki te utu tāpui maero.

Tāpiri atu ki te tukang tauhokohoko ka haere tonu te mahi nui o ngā mema kaihautu, kia kōpanatia he mahi haumi tāpua ki roto te umanga mātauranga hei tutuki pai i ngā hiahia o ngā ākonga katoa, me te ngoikore o te nama hei kōkiri mā te pūtea.

Ki te tauhokohoko mō ngā Kaiāwhina Tautoko ki roto i ngā Kirimana a Kura, kei te rapuhia he whakapainga o te pūtea kia āwhinatia ngā tautoko ki roto-akomanga. Kei te tauhokohoko hoki te kirimana o nga Kairuruku Umanga Matauranga kei roto i te Tahuu o te Mātauranga, me te karanga hoki mō ngā whakapainga o ngā koeke kaimahi. Tērā pea he tino tāpua te wā e mimiti ana mō ngā tohutoro.

Pitopito Kōrero/Mātai: Ko ngā kaiako o ngā motu o Wharekauri/Rēkohu ka tautohua ngā kerēme inarā hei whakahou a rātou wahanga kirimana me te mea ka tohaina ēnei ki ngā mema katoa hei wahanga o te poti whakamutunga.